

1. Všichni do války! Vše pro vítězství!

Občanská válka a počátky řecké emigrace

Kateřina Králová, Konstantinos Tsivos

Koncem srpna 1949 se na horském masivu Grammos u řecko-albánských hranic odehrálo poslední dějství řecké občanské války, která donedávna představovala jeden z nejvážnějších ozbrojených střetů v dějinách poválečné Evropy. Hned po jejím konci v neprospěch levice se v zemích tehdejšího východního bloku ocitlo téměř sto tisíc příslušníků tzv. Demokratické armády Řecka a jejich příbuzných. V Československu se jich na podzim 1949 usadilo přes dvanáct tisíc. Co do národnosti, šlo především o Řeky a Slavomakedonce, ale také o jednotlivce Arvanitů, Arumunů či Turků.¹ Uprchlíci z doby občanské války se stali základem nové etnické menšiny, která v České republice během následujících více než 60 let zakořenila a k níž se dnes hlásí přes dva a půl tisíce osob.

Občanská válka let 1946 až 1949 byla pro Řecko snad nejkrvavějším a nejtragičtějším ze všech předešlých konfliktů 20. století. Počet mrtvých se téměř vyrovnal počtu obětí, které padly za druhé světové války, ať už byly zabity v ozbrojených bojích, ve vězení nebo v rámci odvetných akcí okupantů na civilním obyvatelstvu.² Z politického hlediska byl řecký konflikt typickým příkladem extrémní polarizace společnosti, navíc jednoznačně poznamenaný počínající studenou válkou. To jasně dokládá i vlna řecké emigrace do zemí východního bloku, která by se za jiných geopolitických podmínek mohla jen stěží uskutečnit.³ Řecká společnost se s touto částí historie dosud zcela nevyrovnala. Konflikt ji hluboce rozdělil a nenávratně poznamenal. Téměř každá řecká rodina má svůj příběh z této války. Alespoň některé z nich přibližuje padesát svědectví, která jsou prezentována v následujících kapitolách.⁴

Následky občanské války zmítaly Řeckem až do osmdesátých let. Tehdy bylo toto téma v důsledku politických změn částečně odtabuizováno i ve veřejném diskurzu. Jeho výklad však vzbuzoval po celé období studené války a často také dnes emoce jak mezi řeckými laiky, tak mezi historiky levicového i pravicového zaměření.⁵ K jistému historickému konsenzu se do roku 1989 podařilo dospět snad pouze odborníkům publikujícím na Západě, kteří se s tématem nemuseli bát otevřeně pracovat.⁶ Právě oni otevřeli dnešním historikům a dalším badatelům v Řecku i v zahraničí cestu k dalšímu zkoumání tohoto tématu.⁷ Nový podnět ke komplexnějšímu studiu řecké občanské války a řecké emigrace dalo zpřístupnění archivů bývalých komunistických zemí odborné veřejnosti,⁸ ale také využití nových výzkumných metod jako například tzv. oral history.⁹ Jedním z takových příspěvků má být i kniha, kterou právě držíte v rukou.

Historické pozadí

Řecká občanská válka oficiálně skončila v srpnu 1949 definitivní porážkou partyzánů. Konflikt měl kořeny již ve druhé světové válce. V říjnu 1940, po Mussoliniho útoku na Řecko, se Řekové ještě byli s to účinně bránit. Řecká suverenita však vzala za své po invazi nacistů v dubnu 1941. Řecko bylo následně rozděleno do tří okupačních zón mezi Itálii, Německo a Bulharsko. Po rozpuštění řecké armády se stal jediným efektivním nástrojem boje proti okupantům paramilitární odboj. V září 1941 se sdružením předválečných politických uskupení levého středu a Komunistické strany Řecka (*Kommounistiko kommatis Ellados*, KKE) zformovala levicově zaměřená Národně osvobozenecá fronta (*Ethniko apeleftherotiko metopo*, EAM). Ta se během nacistické okupace stala hlavní silou levicového a liberálního odporu proti nacistům. KKE se v rámci EAM brzy etablovala jako nejvýznamnější politická síla. Předseda KKE,

Nikos Zachariadis, byl sice již od doby Metaxasovy diktatury ve vězení a na počátku okupace byl nacisty internován v koncentračním táboře Dachau, přesto ale zůstal až do poloviny 50. let nezpochybnitelným ideologickým vůdcem řeckého komunistického hnutí.¹⁰ V únoru 1942 byla ustavena také ozbrojená složka EAM, Řecká lidová osvobozenecská armáda (*Ellinikos laikos apeleutherotikos stratos*, ELAS).¹¹

Od podzimu 1941 vznikala i další odbojová uskupení pravicovějšího zaměření, z nichž nutno zmínit zejména Národní republikánskou řeckou ligu (*Ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos*, EDES). Teritoriálně však EDES působila omezeně, zvláště v severozápadním Řecku. Právě EDES, založená stejně jako EAM v září 1941, se stala nejen druhou nejdůležitější partyzánskou skupinou, ale také hlavním protivníkem EAM/ELAS v nadcházejícím tzv. prvním kole řecké občanské války. Tak bývá nazýváno období během okupace, kdy proti sobě stanula levicová a pravicová hnutí národního odboje. Zpočátku spolu ještě byly obě organizace schopny alespoň do jisté míry spolupracovat. Zorganizovaly dokonce několik úspěšných diverzních akcí, z nichž nejvýznamnější bylo zničení železničního mostu přes řeku Gorgopotamos koncem listopadu 1942. Po kapitulaci Itálie na podzim 1943 ovšem dosavadní spory přerostly v ozbrojenou konfrontaci. Velitel složek EDES, Napoleon Zervas, prohlásil EAM/ELAS, které nejen on vnímal jako komunistickou hrozbu, za úhlavního nepřítel Řecka a pro jeho potlačení se neváhal spojit ani s nacistickými okupanty.¹²

První kolo občanské války skončilo de facto odchodem wehrmachtu na podzim 1944. Nedlouho poté, v prosinci 1944, ale propuklo druhé kolo - tzv. Dekemvriana, tedy prosincové události. Navrátilší se řecká exilová vláda si totiž ani přes podporu Velké Británie nedokázala ve své zemi zjednat pořádek, a ta tak neodvratně spěla k politické krizi. Zkušený liberální politik Georgios Papandreou byl alespoň zpočátku politickým zástupcem akceptovatelným i pro levicové

partyzánské hnutí. Avšak poté, co Papandreou 2. prosince 1944 nařídil demobilizaci partyzánských skupin, došlo k vystoupení členů EAM z dosavadní vládní koalice.¹³ Po masové protestní demonstraci, která byla v předvečer generální stávky, vyhlášené na 4. prosince 1944, brutálně potlačena zásahem pořádkových sil, se boje přenesly z horských oblastí Řecka do Athén. Proti sobě již ovšem nestály jednotlivé odbojové skupiny, ale komunistická guerilla a pravidelná royalistická armáda. Cílem útoku ELAS byla kromě řeckých promonarchistických vojenských, policejních i paramilitárních jednotek také britská armáda, která zaštiťovala legitimní athénskou vládu.¹⁴

Situace se dočasně uklidnila teprve po 12. únoru 1945, kdy bylo ve Varkize podepsáno příměří mezi britským velením a EAM/ELAS. Prakticky až do Varkizy držela EAM pevně ve svých rukou většinu pevninského Řecka. Komunistickým zástupcům bylo v dohodě z Varkizy slíbeno, že dojde k uspořádání referenda o budoucí formě státního zřízení, svobodným volbám, amnestii politických vězňů a ke spravedlivému potrestání kolaborantů. Za takových okolností byla ELAS ochotna složit zbraně, vydat zadržovaná rukojmí a rozpustit své paramilitární oddíly.¹⁵

O údělu Řecka bylo nicméně rozhodnuto již dříve – prostřednictvím tajné dohody mezi Londýnem a Moskvou. Britské obavy ze sílicího sovětského vlivu vyústily v říjnu 1944 v separátní moskevské setkání Churchilla se Stalinem, během něžž bylo dohodnuto rozdělení jihovýchodní Evropy tak, že Velká Británie získá výměnou za rezignaci na Rumunsko a Bulharsko většinovou převahu v Řecku.¹⁶ Zatímco athénská vláda podporovaná Londýnem byla za použití zastrašování a protikomunistické propagandy, ale i vzhledem k těžkému materiálnímu strádání civilního obyvatelstva stále úspěšnější, partyzáni naopak kvůli omezené podpoře Jugoslávie a Albánie nemohli athénskému režimu konkurovat ani množstvím, ani kvalitou zbraní a vojenského materiálu.¹⁷

Obr. 1: První návštěva Nikose Zachariadise v redakci *Svobodného Řecka* (*Eleftheri Ellada*) po jeho návratu z Dachau (Athény, květen 1945).
Digitální sbírky a archiv ASKI - Avgi 1940-1949 / Sdružení fotoreportérů.

V dané situaci athénská vláda porušila sliby z Varkizy. Mimo jiné zapojila do vlastních ozbrojených složek bývalé řecké kolaboranty. To vyvolalo další vlnu levicového odporu a v zemi tak brzy zavládla anarchie a teror. Koncem roku 1945 dosáhl počet vězňených stoupenců levice téměř 50 tisíc osob, s dalšími asi 80 tisíci bylo vedeno vyšetřování.¹⁸ 30. března 1946, v předvečer prvních parlamentních voleb od roku 1936, přepadli partyzáni policejní stanici v Litochoru na úpatí Olympu, přičemž bylo zabito osm příslušníků bezpečnosti. Levicová uskupení, především KKE pod vedením prosovětského Nikose Zachariadise, který se v květnu 1945 vrátil z Dachau do Řecka, se následující den rozhodla bojkotovat parlamentní volby. Litochorský masakr se stal nejen záminkou k rozpoutání třetího kola občanské války, ale i symbolem komunistického teroru, který byl často využíván propagandisticky.¹⁹

Vlna násilí a neúčast KKE ve volbách přispěly spolu s naprostou devastací země k vítězství royalistů. Konzervativní strany získaly celé dvě třetiny mandátů. V referendu o státním zřízení, které se konalo v podmínkách rostoucího teroru a rozsáhlé kampaně proti domácímu, jugoslávskému i sovětskému komunistickému nebezpečí, se 1. září 1946 vyslovilo 68 % voličů pro zachování monarchie a umožnilo návrat Jiřího II. na řecký trůn. Drtivé vítězství monarchistů v referendu napovídalo, že je návrat krále podporován nejen royalisty, ale i částí republikánů obávajících se nastolení komunistického režimu.²⁰

Levicoví ozbrojenci se začali po volbách na základě instrukcí vedení KKE přemísťovat do hor, aby zde znovu zakládali partyzánské jednotky a operovali proti monarchistickému režimu. V říjnu 1946 bylo ze zbylých bojovníků ELAS a nových rekrutů vytvořeno paramilitární uskupení Demokratické vojsko Řecka (*Dimokratikos stratos tis Ellados*, DSE). To se ilegálně vyzbrojilo ze skladů řecké armády a do konce roku 1947 znovu ovládlo asi polovinu řeckého území. V roce 1947 komunisté zformovali Prozatímní demokratickou vládu (*Prosorini dimokratiki kyvernisi*, PDK), označovanou rovněž jako „horská vláda“, která fungovala v severním Řecku pod vedením generála Markose Vafiadise. Právě ona posléze rozhodla o vyslání několika tisíc dětí z oblastí, které držela pod kontrolou, do lidově demokratických zemí.²¹

Vývoj řecké občanské války i neschopnost Velké Británie zvládnout situaci přiměly Spojené státy k tomu, aby se v konfliktu angažovaly. 12. března 1947 byla vyhlášena Trumanova doktrína, americká zahraničněpolitická koncepce „zadržování komunismu“, která byla v praxi poprvé aplikována právě v Řecku.²² Athénská vláda za podpory USA umocnila vojenskou ofenzivu královského vojska proti DSE. V politické rovině pak obnovila zákaz činnosti KKE a vyhlásila stanné právo. Partyzáni byli pomalu vytlačováni do severních horských oblastí při hranicích s Jugoslávií a s Albánií. Po roztržce mezi Titem a Stalinem navíc Bělehrad značně omezil svou pomoc

řeckým komunistům a v létě 1949 dokonce uzavřel jugoslávské hranice, čímž odřízl DSE od potřebných zásob a znemožnil jí využívat jugoslávského území jako týlové základny. Boje mezi komunistickou guerillou a řeckou královskou armádou v horách pokračovaly až do přelomu srpna a září 1949, kdy byla DSE definitivně poražena.²³

Následky občanské války byly tristní. Za obět jí padlo více než 150 tisíc osob, desetitisíce byly zraněny, několik tisíc komunistů bylo popraveno a další desetitisíce deportovány do vězeňských komplexů na řeckých ostrovech, které bývají pro svůj charakter nazývány exilem či vyhnanstvím. Kolem 700 tisíc Řeků před boji uprchlo ze svých domovů. Většina z nich se uchýlila do řeckých aglomerací a především do Athén. Na sto tisíc řeckých občanů opustilo zemi v rámci nucené evakuace organizované KKE nebo, a to častěji, ze strachu, že budou vládou podezírání či perzekvováni kvůli skutečným či údajným sympatiím s komunisty.²⁴ Přestože druhá světová válka v Řecku skončila v podstatě půl roku před podepsáním německé kapitulace, řečtí obyvatelé záhy stanuli v bojích proti sobě navzájem a míru se nedočkali dalších pět let.

Příčiny řecké emigrace

Příslušníci řecké národnosti se na území předválečného Československa a válečného protektorátu vyskytovali zcela ojediněle. V meziválečném Československu zachycují archivní prameny přítomnost jen několika málo jednotlivců.²⁵ Během druhé světové války pracovalo v protektorátním průmyslu několik desítek Řeků, kteří sem přišli dobrovolně a kteří byli po válce vyhoštěni jako „podezřelé osoby“. Prvními poválečnými řeckými přistěhovalci, kteří přišli do Československa v důsledku občanské války, byly na jaře roku 1948 stovky dětí. Ty přijely v několika vlnách z oblasti severozápadního Řecka, kde v té době ještě zuřila občanská válka, přes Jugoslávii

a Maďarsko do Mikulova. O jejich vyslání rozhodla komunistická horská vláda a své rozhodnutí zveřejnila 4. března 1948 prostřednictvím stranické rozhlasové stanice Svobodné Řecko (*Eleftheri Ellada*), která vysílala z Bělehradu. Ve vysílání zaznělo, že se jedná o evakuaci dětí z vesnic, které se nacházely pod kontrolou komunistů, po neustálém bombardování královským letectvem.²⁶

Horská vláda proto požádala země východního bloku, aby dětem z postižených oblastí poskytly dočasné útočiště, a ty její prosbu vyslyšely. Od konce března 1948 do léta 1949 odešlo ze severního Řecka 24 až 25 tisíc dětí ve věku od několika měsíců do 14 let. Masová evakuace tolika dětí vyvolala okamžitou reakci athénské královské vlády, která se v této věci obrátila na OSN. Řecké komunisty a jejich spojence pak obvinila z nedobrovolných deportací. A zatímco KKE označovala svůj postup za záchrannou akci ve prospěch dětí (*pedososimo*), druhá strana ji nazývala „nuceným odvodem“ (*pedomazoma*).²⁷ Tento termín byl v národním povědomí všech Řeků hluboce zakořeněn ještě z dob Osmanské říše, kdy Turci po několika staletí násilně odváděli děti křesťanů, aby z nich vytvořili obávané janičářské oddíly. Athénská vláda tvrdila, že komunisté chtějí podobně dosáhnout poslovanštění těchto dětí a vytvoření „komunistických janičářů“, kteří by následně bojovali proti své vlasti.²⁸

Přestože je nepopiratelné, že dětem v Řecku hrozilo skutečné nebezpečí spojené s bombardováním a dalšími válečnými útrapami, je nutné zamyslet se i nad vedlejšími úmysly, jež vedly řecké komunistické vedení k rozhodnutí o evakuaci. Vystěhování dětí bylo nepochybně spojeno s heslem „Všichni do války! Vše pro vítězství!“, které koncem roku 1947 vytyčil Nikos Zachariadis. Je známo, že se DSE již tehdy potýkala s nedostatkem bojeschopných záložníků. Evakuace dětí tedy jednak řešila řadu praktických problémů spojených s jejich bezpečností a živobytím, jednak umožnila Demokratické armádě Řecka, aby zmobilizovala tisíce žen buď přímo do bo-

ových jednotek, nebo do podpůrných formací. Navíc vědomí rodičů evakuovaných dětí, že jejich potomci jsou v některé „spřátelené zemi“, fungovalo jako garance před případnou dezercí nebo neochotou plnit úkoly horské vlády.²⁹

Později, když velení DSE potřebovalo doplnit bojující jednotky o novou krev, zamýšleli někteří předáci „horské vlády“ využít právě tyto děti. V roce 1949 tak bylo zmobilizováno několik set dětí ve věku od 15 do 18 let z rumunských dětských domovů. Většina z nich přišla na frontě o život hned při prvních ozbrojených střetech, neboť neměla žádné zkušenosti s přímým bojem. Poté byla mobilizace dětských emigrantů zrušena. Přesto bylo i v Československu v létě 1949 na požadavek komunistického předáka Miltiadise Porfyrogenise soustředěno v Bratislavě asi tři sta dětí ve věku od 15 do 18 let, které dostaly vojenský výcvik, po jehož absolvování měly být zařazeny do jednotek partyzánské armády. Tento záměr neunikl pozornosti athénské diplomacie, která na něj ihned upozornila veřejnost i příslušné mezinárodní organizace. Nakonec byl díky těmto reakcím, ale i kvůli upadajícím nadějím na vítězství výcvikový tábor v Bratislavě zrušen.³⁰

Příchod dětí

Koncem dubna 1948 ohlásil československý tisk příjezd první vlakové soupravy se 746 malými řeckými utečenci do Mikulova. Většina z nich byla slovanského původu a pocházela z vesnic z okolí Prespanského jezera. Od dubna do léta 1949 se šesti podobnými vlakovými soupravami dostalo do Československa celkem 3 900 řeckých dětí. Po několikátýdenním pobytu v karanténě byly zařazeny do desítek dětských domovů, které byly za tímto účelem speciálně zřízeny.³¹ V celém Československu bylo v následujících patnácti letech využito více než padesát různých ubytovacích zařízení včetně znárodněných zámků či lázeňských letovisek jako domovů pro

Obr. 2: Řecké děti v přijímacím středisku (Mikulov, 1. května 1948).
Fotografický archiv ČTK / Emil Bican.

řecké děti. Od konce srpna 1949 přijelo do Československa se skupinami dospělých emigrantů dalších 1 321 řeckých dětí, z nichž většina – a to bez ohledu na to, zda děti přicestovaly v doprovodu rodičů a příbuzných, či nikoli – byla též zařazena do dětských domovů. Archivní prameny ke konci roku 1949 zmiňují přítomnost celkem 5 185 řeckých dětí (z toho asi každé čtvrté slovanského původu).³² Do Československa tak po Jugoslávii a Rumunsku zamířila třetí největší skupina řeckých dětí. A zdá se, že se zde dětem „řeckých bojovníků“ dostalo přátelského přijetí nejen ze strany režimu, ale i československé veřejnosti.³³

Z československé strany byla zodpovědnost za pobyt řeckých dětí zpočátku svěřena Československo-řecké společnosti, jejíž vznik inicioval na jaře 1946 zvláštní referát pro Řecko při československém ministerstvu informací. Její členskou základnu tvořili výhradně čeští občané a její náplní byla hlavně kulturní činnost a osvěta, později i sbírky na podporu

řeckých komunistů a kampaň nazvaná *Akce pro záchranu řeckého dítěte*. Politickou činnost však společnost podle pokynů ministerstva vnitra vyvíjet nesměla. Její kompetence postupně přecházely na ministerstvo školství, ministerstvo práce a sociální péče a později zejména na sociální odbor Československého červeného kříže (ČSČK). Celková koordinace pobytu řeckých dětí spadala plně pod kontrolu ÚV KSČ, a především pod jeho mezinárodní oddělení, které na začátku padesátých let vedl Bedřich Geminder. Do stranické, ani do komunitní práce Řeků se ale Československo dle moskevských směrnic nevměšovalo.³⁴

Přestože několik československých rodin projevilo zájem poskytnout řeckým dětem dočasné přístřeší či je dokonce adoptovat, byly následovány instrukce řeckých i československých komunistů o striktním zachování jejich národní identity.³⁵ Děti měly být dále vychovávány tak, aby se staly schopnými a uvědomělými bojovníky partyzánské armády. Z jejich dnešních vzpomínek vyplývá, že podmínky pro život i vzdělávání v dětských domovech byly nesrovnatelně lepší, než které měly k dispozici ve svých rodných vesnicích zaostalého severozápadního Řecka. To ovšem neznamená, že by vše probíhalo bez problémů. Vasilis Bartziotas, na začátku padesátých let druhý nejvyšší představitel KKE, při návštěvě několika dětských domovů sice zjistil, že jsou celkově „v dobrém stavu a o děti je dobře postaráno“. Současně však v rozhovoru, který vedl s pracovníky mezinárodního oddělení ÚV KSČ, mluvil i o velkých nedostatcích: „V Sobotíně mají děti nedostatek jídla, zejména chleba, a píší rodičům, že mají hlad. Zatímco v jiných domovech mají 4–5 šatů, v Sobotíně chodí otrhané. V Sobotíně a také v Kyselce je špinavo a osobní prádlo dětí je vyměňováno jednou za 15–20 dní.“³⁶

Nutno připomenout, že ještě počátkem 50. let nedosahovala více než polovina přistěhovalců věku třiceti let. Snad nejdůležitějším cílem stranických kádrů KKE proto bylo trvale působit na řeckou mládež a prostřednictvím výchovy ji

přivést do svých řad. Mnoho dětských imigrantů bylo přesídleno do zemí východního bloku právě pod záminkou lidové převýchovy, a té se jim mělo dostat v dětských domovech, kde zůstávali do ukončení povinné školní docházky. Dále mohli pokračovat ve studiu nebo se vrátit k rodinám, pokud rodinní příslušníci žili na území Československa. Výchova většiny dětí narozených v Československu byla již svěřena jejich rodičům. Řízená kolektivní výchova dětských domovů se jim tak vyhnula.³⁷ V roce 1952 navštěvovalo české školy vyššího stupně 505 řeckých studentů a v učebních oborech se vzdělávalo 480 mladých přistěhovalců.³⁸

Řecká exilová vláda zprvu trvala na zprostředkování výuky výhradně řeckými, resp. slavomakedonskými učiteli. Tak tomu skutečně bylo až do roku 1951. Profesionálních pedagogů však bylo tak málo, že byly zřízeny intenzivní semináře k přípravě nových učitelů, kteří nejčastěji pocházeli buď z řad invalidů DSE, nebo z řad nejstarších dětí. Výběr učitelů a pomocného personálu navíc probíhal na politické bázi, čímž měl zaručit loajalitu zaměstnanců. Zoufalý nedostatek kvalifikovaných pracovníků posléze donutil KKE, aby se s žádostí o pomoc obrátila na kyperskou Pokrokovou stranu pracujícího lidu (*Anorthotiko komma ergazomenou laou*, AKEL). S podporou AKEL přijelo jen do Československa asi deset pedagogů a lékařů především z Kypru, ale i z řeckých komunit v Egyptě a ve Francii.³⁹ Vedle řeckých učitelů a vychovatelů ale v dětských domovech v omezeném počtu od počátku působil také český personál. Od školního roku 1951/1952 se pak vzdělávání řecké mládeže dostalo plně pod patronát československého ministerstva školství a výuka již probíhala výhradně v českém jazyce.⁴⁰

Řecké straně bylo ovšem nadále umožněno učit rodný jazyk a zajišťovat pro tyto účely školní pomůcky. Vypracování školních osnov naopak obstarávalo československé ministerstvo školství, a až posléze je schvalovalo vedení KKE.⁴¹ Řecké děti byly vychovávány v duchu komunismu dokonce

dogmatictější a militantnější než československá mládež. Jejich indoktrinace byla navíc prakticky zdvojnásobena působením řeckých orgánů a československého komunistického režimu.⁴² To se často podepsalo na jejich politických názorech a hodnotách. Jak ukazují vzpomínky řeckých uprchlíků, pamětníci většinou buď dodnes bezvýhradně uctívají ideje, které jim byly vštípeny, nebo dogmatickou výchovu zcela zavrhnou.

Důležitou roli v adaptaci řeckých rodin v českém prostředí nepochybně sehrál postupný přechod řeckých dětí z izolovaného prostředí dětských domovů do českých škol. První řecké děti byly zařazeny do českých škol od školního roku 1951/1952 a v následujícím období byl postupně snížen počet řeckých domovů dětí a mládeže.⁴³ Poslední domov byl definitivně uzavřen až v roce 1962.⁴⁴ Většina jeho chovanců byli sirotci, kteří přišli o oba rodiče, nebo děti, jejichž rodiče nežili v Československu. Současně začaly odcházet do výroby stovky mladých Řeků, kteří se lehce adaptovali v českém prostředí a přijali některé stránky českého způsobu života. Navázali kontakty s českými vrstevníky a nejprve emigrantští chlapci, ale později i dívky začali vstupovat do smíšených manželství.⁴⁵

Generace dětí z dětských domovů vyrostla ve druhou generaci řeckých emigrantů, která se bez větších problémů adaptovala v české společnosti. Jejich psychické strádání v důsledku válečných zkušeností a náhlého odloučení od rodičů, příbuzných a od rodných vesnic však nelze změřit. „Kolektivní matkou“ se pro řecké děti stala KKE spolu s Výborem „Pomoc dítěti“ (*Epitropi voithia sto pedi*, EVOP), jemuž byla svěřena zodpovědnost za bezpečnost a vzdělávání dětí. Nové kolektivně vštěpované hodnoty a pozměněná identita se projevily zvláště v 60. letech také v konfliktu mezi první a druhou generací řeckých emigrantů. K této zvláštní životní epizodě se obšírně vracejí bez výjimky všichni pamětníci druhé generace, kteří po svém příjezdu do zemí někdejšího východního bloku prošli dětskými domovy.